

Maria Isabel PIJOAN I PICAS: *Espriu en la Fi del Laberint*, Biblioteca Serra d'Or. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1989

La meva primera aproximació a la literatura Catalana va ser fa dotze anys amb un llibre de Literatura Castellana fet per als estudiants d'ensenyament secundari, el qual dedicava un apèndix a les literatures hispàniques en llengües perifèriques, és a dir, el Català, el Gallec, i el Basc, deixant solament un petit apartat que parlava tangencialment de l'art i la composició en llengües aragonesa i asturiana. Amb cadascuna d'aquestes llengües ibèriques apareixia un sol autor, un sol escriptor com a representació o autoritat de la llengua tractada en aquell moment. No és difícil d'imaginar que la pàgina de la literatura catalana venia ocupada per la gran figura contemporània de Salvador Espriu, que havia mort pocs anys abans. Encara recordo quan la televisió espanyola va fer un especial informatiu una nit de dissabte a finals de febrer del 1985, quan va morir el poeta a Barcelona.

Però en aquelles dates jo no sabia qui era ell i a què es dedicava. El que em va cridar més l'atenció era els títols d'algunes obres seves, sobretot en poesia, com *La Pell de Brau* o *Cementiri de Sinera*, ambdues distanciades cronològicament, i a les quals, en alguna ocasió vaig fer alguna petita observació de caràcter acadèmic. Però, el poema espriuà més representatiu solia ésser *Assaig de càntic al temple*, dins l'obra *El Caminant i el Mur*. Al meu país, per raons prou evidents, no resultava ser Salvador Espriu una figura coneguda, com tanmateix no ho han estat Joan Maragall, Carles Riba, o altres clàssics com Jacint Verdaguer o Josep Pla, malgrat que aquest darrers hagin dedicat a les seves pàgines de poesia i prosa un racó o un simple esment a Andalusia. Solament si hem visitat qualsevol territori del domini lingüístic català i ens ha interessat l'expressió de la llengua en tots els seus vessants es fa possible un coneixement, encara que pobre, de poetes que s'expressen en una llengua diferent a la nostra. I és veritat: una cultura que no ens arriba no ens permet de tenir un bon suport bibliogràfic per fer-ne bons estudis.

M'endinsaré ara en el tema que ens ocupa. *Final del laberint* és l'obra de Salvador Espriu que em sembla de més turbulència poètica dins tot el seu conjunt, potser per les temptatives simbòliques de lluita. Convè, sense dubte llegir els trenta poemes i assaborir-los, i res millor que fer-ho amb una magnífica guia de lectura com l'obra de la professora Maria Isabel Pijoan, que aquí comentarem. Fa un recorregut minuciós i lent per tot el poemari d'aquesta obra d'Espriu, que comença on acaba *El Caminant i El mur*, en paraules del mateix poeta. L'anàlisi dels versos s'articula en aquest estudi en dues parts, i cadascuna d'aquestes estan subdividides en altres dues. Ambdues són trajectòries ascensionals, per la qual cosa la professora Maria Isabel Pijoan compara la seva literatura amb l'elevació mística de Sant Joan de la Creu, en un passeig que fa lentament el poeta des de la claror a la foscor, en una recerca de Déu, en lluita contra un monstre, per després retornar a la llum, on es troba la divinitat, a la qual ha d'arribar en vol, emultan a Icar. Les dues parts tenen una segona que tracta els paral·lelismes; en primer lloc amb Sant Joan de la Creu, i en segon lloc, amb el Purgatori de Dante Alighieri. La realització de l'anàlisi acompanya molt comprensivament la lectura d'aquesta obra de Salvador Espriu.

La doctora Pijoan ens treu una gran caixa de símbols a tota la seva poesia, i fa que el lector que vol submergir-se s'hi passegi lentament al mateix ritme del poeta. Tota l'obra és un viatge a través dels símbols del *Final del Laberint*, que l'autora descobreix; encara que, com confessa ella mateixa "sense depullar cruelment la seva poesia ni esmicolar-la en fragments irreconciliables, sinó amb la sana ambició d'extreure'n el màxim suc possible per tractar d'enaltir-la". La primera trajectòria ascensional, és a dir, la primera part del llibre comença amb la davallada al laberint, i hi veiem com el món exterior s'enfosqueix; el poeta s'endinsa en la nit fosca interior (aquí tenim els ressons de Sant Joan de la Creu), i la posterior sortida cap a l'indeterminat. Els dos primers poemes d'Espriu fan aquest recorregut. A partir del tercer poema, s'inicia el vol vers la divinitat fins el poema XXII, experimentant els processos d'elevació, caiguda, metamorfosi, i els intents de salvació de la poesia. A la segona trajectòria, que coincideix amb la segona part del llibre, abraçant la resta de poemes fins al XXX, ens acompanya el poeta en un viatge per mar, al qual segueix l'ascensió a la muntanya sagrada.

El lector o l'estudiós de la literatura espriuana que no hagi tingut cap contacte amb aquesta obra *Final del Laberint*, té la possibilitat de llegir els poemes amb els excel·lents comentaris interpretatius i simbòlics de la professora Pijoan. Es tracta tot aquest recull poètic de Salvador Espriu d'una recerca de Déu, i d'allò surt el paral·lelisme que s'extableix amb la mística castellana.

Cal esmentar també, l'epíleg, que transcriu una entrevista de la doctora Pijoan amb el poeta, realitzada al 1982, on es poden endevinar algunes de les seves claus poètiques. L'autora descriu, com un novel·lista, tots els detalls de l'entorn on té lloc l'entrevista, que transmet als que no hem conegut el poeta l'alè poètic de tot un clàssic de les lletres catalanes del segle XX.